

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Franciškanova ul. 6/I. Vse pošiljke je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštne. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TISKAR

Licealna knjižnica
Ljubljana
Strossmayerjeva ulica, II. drž. gimn.

Glasiilo Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverjeništvo Ljubljana

Izhaja vsak četrtak. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna šte. 1 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne novice vseh vrst je plačati po Din 2-50 od petih vrst. Inzeratni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

Plače vojaštva in prosvetnih delavcev v naši državi.

V državnem budžetu znaša postavka za vojno nad tri milijarde, medtem za prosveto komaj 500 milijonov.

To razmerje nam jasno kaže, da se forsira silo pred uvidevnostjo in da vladajoča stranka absolutno neče zidati bodočnost na kulturni in prosvetni jakosti naroda, temveč na oboroženi sili. Morda bi bilo to z ozirom na vnanje politične razmere upravičljivo, pa še tam si skoro upamo trditi, da bo zmagovalac vedno kulturno jačja in zdrava narodna individualnost nad surovo silo; absolutno pa je pogrešana pot, če se metodo oborožene sile predpostavlja narodni prosveti v notranji politiki, ker disciplina sile v narodu prerada odreče, medtem ko ima disciplina, privzgojena narodu potom prosvete vedno najtrdnjšo in trajno vrednost.

V mladi državi, kakor je naša, bi bilo želeti, da bi šli obe metodi vsaj vzporedno.

Zakon o ustroju vojske z dne 9. avg. 1923 in zakon o civilnih državnih uradnikih z dne 31. julija 1923 sta zarezala zopet globoko brazdo med militaristično in prosvetno smerjo, kar ima lahko nedogledne posledice za prosveto v državi.

Ne samo, da se z nezadostno preskrbo prosvetnih delavcev ubija leté materialno, ubija se jih tudi moralno z zavestjo, da se podcenjuje njihovo delo in se jim ne da sredstev, da bi lahko uspešno delovali na svojem mestu. In z njim ne pada samo stan vzgojiteljev naroda, temveč tudi narod sam!

Primerjava plač in drugih dohodkov častnikov in učiteljev nam jasno kaže nerazumevanje do prosvete naroda s strani vodilnih mož.

V osnovni plači je sledeča razlika:

	Častniki.	Učitelji.
Stop. 1. Din	3.600.—	3.000.—
» 2. »	4.560.—	3.720.—
» 3. »	5.520.—	4.440.—
» 4. »	6.600.—	5.160.—
» 5. »	7.800.—	5.880.—
» 6. »	9.000.—	6.600.—
» 7. »	10.200.—	7.320.—
» 8. »	11.400.—	8.280.—
» 9. »	12.600.—	9.240.—
» 10. »	14.400.—	10.440.—

Ob koncu službene dobe je torej razlika pri osnovni plači 3.960 Din ne glede

na to, da se je upošteval pri primerjavi kot najvišji čin le položaj majorja.

Položajna palača nam kaže sledečo sliko:

	Častniki.	Učitelji.
Skup. Din 3000.—	1920.—	1920.—
» » 4200.—	2640.—	2640.—
» » 5400.—	3600.—	3600.—
» » 7200.—	4800.—	4800.—
» » 9600.—	6600.—	6600.—

Pri položajni plači je ob koncu službene dobe razlike 3000 Din.

Pri stanarini se je napravila sledeča razlika:

	Častniki.	Učitelji.
1.—6. leta Din 1800.—	1200.—	1200.—
7.—15. » » 2100.—	1500.—	1500.—
ostali čas » 2700.—	1800.—	1800.—

Razlika znaša ob koncu dobe 900 Din. Naturalna stanovanja se zaračunajo vojaštvu enako kakor civilnemu državnemu uradništvu in tudi poviški po 30, 20 in 10% so predvideni v obeh zakonih.

Že pri tem stalnem temelju o plači je razlike skupno 7860 Din, še večje razlike so pri posebnih dokladah in bonitetah, ki jih uživajo častniki in ki jim olajšujejo socialni položaj, s katerimi se pa nasprotno ima boriti vse življenje prosvetni delavec.

Častnik dobi za opremo na leto 9600 Din, medtem ko državno uradništvo nima glede oblike prav nikakih udobnosti in se ima z istim položajem boriti tudi učiteljsko.

Za slugo dobe častniki na leto 600 Din, poleg tega je preskrbljen sluga z eraričnim stanovanjem in hrano ter je oproščen bolniške blagajne. Pri uradniku pada vse breme nanj; ne samo, da ne dobi nikake podpore za vzdrževanje služkinje, dajati ji mora poleg plače tudi hrano in stanovanje in plačevati za njo tudi občutni znesek za bolniško blagajno.

Poleg tega dobe častniki na leto tudi 27.250 m³ drv, kar reprezentira po zadnjem tarifu drv, ki jih je plačevalo uradništvo pri državnem zavodu za nabavo drv (à 195 Din m³) 5313,25 Din. Učiteljsvo ima sicer »stan in ogrev« tudi v zakonu osiguran, toda ne dobiva ga niti v naravi niti v denarju; država je napravila pri tem še to zlo, da je vrgla učiteljsvo s tem vprašanjem v borbo z občina-

mi, torej ga je napravila direktno odvisnega od prebivalstva med katerim živi, mesto da bi plačevala to iz državnih sredstev — kakor pri vojaštvu — in bi učiteljsvu prihranila neprijetne socialne posledice, ki jih prinaša to vprašanje. Učiteljsvo mora imeti kurivo, kajti ono si ga ne more prihraniti z zmrzovanjem kakor drugo uradništvo, ker mora po šoli opravljati še korekture in se mora pripravljati za pouk in drugo delo, ker ono ni po uradnih urah prosto kakor drugo uradništvo, ampak vrši tedaj bistveni del svojega poklica.

Predstoječa izvajanja nam preočujo razliko med častnikom in prosvetnim delavcem, ki jo dela država, samo če računamo golo denarno razliko pri osnovni, položajni plači, stanarini, znesku za opremo, za slugo in denarno vrednost drv, znaša to letno 23.373,25 Din.

Draginjske doklade je uredila vlada častnikom že z ozirom na povišane plače po novem vojnem zakonu z uredbo z dne 23. januarja 1924, ki izpreminja dosedajšnjo skupno uredbo o draginjskih dokladah z dne 28. februarja 1922, katera velja tudi za ostalo državno uradništvo.

Če so to splošne norme, po katerih misli urediti vlada draginjske doklade tudi civilnemu državnemu uradništvu, tedaj bodo osebne draginjske doklade ostale v isti višini kakor dosedaj, samo da se vsota prenese na mesečni znesek; stanovanjske doklade se pa za polovico znižajo.

Gori citirana uredba draginjskih doklad častnikom določa sledeče osebne draginjske doklade:

Častniki	Učitelji.
II. drag. r. III. drag. r. II. drag. r. III. drag. r.	
Din 780.— 720.— 780.— 720.— mes.	
» 840.— 780.— 840.— 780.— »	

Stanovanjske doklade so se častnikom za polovico znižale, kar se bo sigurno zgodilo tudi pri ostalem uradništvu. Razlika je sledeča:

Častniki.	Učitelji.
II. drag. r. III. drag. r. II. drag. r. III. drag. r.	
Din 75.— 30.— 150.— 60.— mes.	
» 60.— 30.— 120.— 60.— »	

Častnikom pripadajo vse družinske doklade kakor civilnim državnim uradnikom po njihovem zakonu; nova uredba o častniških draginjskih dokladah predvideva 150 Din mesečno kot doklado za ženo.

Posebne doklade dobe tudi v to upravičeni častniki za konja, v znesku 1200 Din na leto in tudi člen 291. voj. zakona predvideva še posebne doklade za težavne položaje.

Poleg navedenih draginjskih doklad določa gori omenjena uredba še posebne doklade za častnike-komandante, ki znaša mesečno 750 Din (najmanjši znesek). Tu bi se dala napraviti paralela s funkcijskimi dokladami šolskih voditeljev. Koliko izvenšolskega dela, skrbi in odgovornosti pada na šolskega voditelja! On je pravi voditelj vse prosvete v okraju, če je na svojem mestu. In kaj ima od tega? Nič! Ker je vlada odtegnila šolskim voditeljem celo sedanje funkcijske doklade, ki sicer že davno niso več odgovarjale predvojni vrednosti, a so bile z zakonom in dekretom voditeljem zajamčene. Vlada jih je enostavno pogazila z budžetom. Funkcijske doklade šolskih voditeljev so znašale 75 Din letno za trirazrednico in za vsak nadaljni razred 25 Din letno. Če primerjamo to letno bagatelo z mesečno nagrado komandanta pri vojaštvu in če upoštevamo pogaženje celo teh pravic pri voditeljih, tedaj se moramo čuditi bagateliziranju prosvetnega dela in prosvete same s strani vlade.

Tudi za službeno selitev in potovanje se daje častnikom prednost. Za učiteljsvo so predvidene po uredbi z dne 4. oktobra 1923 za službeno potovanje dnevnice po 45 in 50 Din, kilometrina 6 Din, za prenos prtljage 5 Din, kar tudi ne odgovarja času.

Pokojninski predpisi vojaštva so v vseh slučajih enaki s civilnim uradništvom v pravnem oziru.

Kakor je drakonsko in nesocialno preskrbela vlada državno uradništvo za slučaj bolezni, tako ima vojni zakon za vojaštvo vzorne določbe v tem oziru. Častniki imajo brezplačno zdravljenje za sebe in rodbinske člane, če holiujejo doma in tudi brezplačna zdravila. A ne samo doma, tudi v bolnicah jim zakon predvideva brezplačno zdravljenje; dobro pri tem je to, da ima vojaštvo svoje državne garnizijske bolnice, ker sicer bi se mu godilo tako kakor civilnemu državnemu uradništvu, kateremu v zasmeh je postavljen člen 112. činovniškega zakona, ker vlada ne dovoli brezplačnega zdravljenja v bolnicah, ki jih faktično ona vzdržuje, kakor je to slučaj v Sloveniji.

In tudi za rekonvalescenco častnikov je dobro preskrbljeno. Zakon jim dovo-

LISTEK.

Srpski ili hrvatski jezik u slovenskim školama.

(Tomo Jedrlinč.)

Svaki pravi Jugosloven obradovao se kad je pokr. prosvetna uprava za Sloveniju uvela obligatno učenje »srbohrvaščine« u sve škole svog područja. To je vrlo pohvalno i time je prosvetna uprava pokazala volju i ljubav ne samo do »srbohrvaščine«, nego i do onog dela našega jedinstvenog naroda, koji se služi tim jezikom. Pokazala se težnja za duhovnim jedinstvom. To je velik korak napredka približenju u upoznavanju »nas« i »našega«. Naša omladina u Sloveniji dobija priliku, da učeći »srbohrvaščinu«, upoznaje pre svega lepotu in blaglasje jezika, a otvara joj se velika knjiga našeg narodnog blaga, koje je vrlo veliko. Što više, omladina uzgajana u narodnom, jugoslavenskom duhu, uvidet će kaka razlika izmedu »slovenščine« i »srbohrvaščine« nije baš tako ogromna. Svakako manja od jedinstvenog njemačkog jezika, koji se govori u Hamburgu ili u Gradcu, ili jedinstvenog talijanskog jezika, koji se govori u Siciliji ili u Lombardiji. Nitko ne će poreći, da gradišćanski Hrvati ne govore hrvatski i ako se njihov govor razlikuje od književnoga hrvatskoga, pa da je to ipak jedan jezik, kao što je jedan jezik otočana i Šumadinaca. »Šteta« samo što gradišćanski Hrvati, otočani ili Make-donci nemaju svoje razvijene književno-

sti, pa da se i oni krste drugim književnim jezikom, kao što bi se možda mogli zagrebački Rajkavci ili Dubrovčani iz doba Gundulića!

Napokon pitanje dvaju ili triju književnih jezika prepustimo starim filolozima, a mi ćemo da idemo našim putem napred. Naš je put ravan, a cilj nam je jasan i svim Jugoslavenima isti: jedinstvo! Prepirati se i debatirati o književnim jezicima znači gubiti vreme, jer će to izjednačiti vreme i prilike i protiv volje »ustavljajući«. A bilo bi to i na uštrb stvari, jer nije pametno ni svrsishodno raspirivati strasti i još više buditi osećaj tradicionalnosti. Naša pokolenja ne će biti, nadajmo se, tako uzgojena kao današnji nazovi Jugoslaveni. A zar ne će doći vreme, kad će naša pokolenja biti jezikovno nastrojena ne jugoslavenski nego — slavenski? I za celokupnost slavenstva trebat će koješta žrtvovati! A što će onda govoriti tradicionalisti? Evo što kaže dr. Z. Kovačević o osećaju tradicionalnosti: »Kako je god taj osećaj bio od neprocenljive koristi u vreme dok je naš narod stenjao u ropstvu, jer je podržavao njegovu otpornu snagu, tako je on danas velika smetnja formiranju jedinstvenoga naroda. Taj osećaj najveća je zapreka svakom progresu, pa i razvoju onih konstruktivnih sila koje deluju u pravcu ujedinjenja našega naroda.« »Ako nam je do toga stalo da i mi saradujemo na progresu naše nacije, prva je naša dužnost da stresemo sa sebe okove tradicionalnosti.« I to upamtimo i toga se držimo!

Tradicionalizam nas upropašćuje, zbog njega naša država još i danas nije konsolidirana kako bi mogla i morala biti, a sve zbog onog tradicionalizma, koji narod nikad ne ističe i prema kojemu bi narod bio sasvim ravnodušan, da ga ne podgrejava i raspiruje inteligencija, kojoj je valjda cilj (mnogima i besvesno!) razjedinjenje, rušenje.

Ne kažem da spada i jezik u tradiciju onako kao na pr. banska čast, ali i jezik živi i on se usavršava, ali neka se usavršava tako, da se približuje, a ne odalečuje, da se ne stvaraju veće razlike, nego nek nas uvek vodi ideja jedinstva. Jedinstvo jezika ne će se stvoriti preko noći, ali treba pokazati želju i težnju, treba pokazati da nam leži na srcu jedinstvo i samo jedinstvo! Jezik je narodu svetinja, narod se tom svetinjom ponosi i bio bi opasan skok »preko noći« svetinju oti, ali približavanje i usavršavanje može da pode takvim putem, koji ne će biti »preko noći« učinjen, ali opet je učinjen, a da nitko nije ostao povređen. Da li i koga Jugoslavena boli što smo se odalečili od jezika Gundulića, Trubarja ili Obradovića i tim »odalečenjem« približili se i stvorili jedinstveni srpsko-hrvatski jezik, kojeg su i hrvatski Kajkavci koga Ignjata Kristijanovića i zagovornici srpskog cerkvenog jezika postali žrtvom. A zar nije interesantno i čudno da je »Kajkavac« župnik Josip Đurđević u svojoj »Jezičnici hrvatsko-slovenskoj« (1826.) pozivao sve Slavene u jedno kolo i zahtevao za njih zajednički pravopis i

zajednički jezik? Boli me, kad mi jedan filolog starog nejugoslavenskog mentaliteta reče: jedinstveni jezik je samo vaš ideal, a da znate, moj nije! To me boli, ali prezirem taj bol, kao što sažaljujem takve filologe i one filozofe, koji govore o trima narodima: Srbima, Hrvatima i Slovenima! Sažaljujem takve mudrijane, ponosan što sam učitelj Jugoslaven, što odgajam omladinu u jugoslavenskom duhu, uveren, da će ta omladina drukče shvatiti jedinstvo, jer će shvatiti potrebu jedinstva, potrebu za progres naše nacije. Na učiteljima, na školi leži budućnost Jugoslavije, na školi leži izgradnja jedinstva, a verujući u pravo i čisto jugoslovenstvo učitelja i učiti, naraštaja, uveren sam, da će izgradnja jedinstva biti potpuna i savršena.

U zadnje se vreme počelo više zanimati za nastavu »srbohrvaščine« u slovenskim školama. Držalo se o tom i nekoliko predavanja, pisalo se o tom u stručnim i političkim novinama. I ja ću da iznesem svoje »mnenje« o nastavi sh, a bilo bi poželjno, dapace i nužno, da i drugi, koji se za stvar zanimaju, iznesu svoja mnenja u našem staleškom glasilu (do članka u polit. novinama dolazi se slučajno). Dolaze mi na pamet reči jednog uvaženog slaviste, koji je lane pisao o tome, da se »srbohrvaščina« u slov. školama za boga ne uči ka tudi jezik, neka se dake ne muči gramatikom, jer će se postignuti negativan uspeh, nego nek se lepo, slobodno čitaju narodne i umetne pripovesti, pesma itd. To je ispravno, ali i ne osv-

Ijuje brezplačno nastavitvev in zdravljenje v državnih kopališčih, sanatorijih in klimatičnih krajih ob pogojih, ki jih predpiše minister vojne; oboleli častnik dobi poseboj še podporo za zdravljenje, ki se zagotovi s proračunom in se ne vrača, katere velikost odreja minister vojne.

V pravi zasmeh je tozadevna socialna preskrba učiteljstva, ki ga tako radi izkoriščajoči krogi nazivajo z bombastično frazo »pionirji prosvete«. Ne samo, da ne dobe brezplačnega lečenja doma, brezplačnih zdravil, brezplačnega lečenja v bolnici; učitelji morajo po »Pravilniku« ministerstva zdravja z dne 10. oktobra 1923 plačati celo državno zdravniško komisijo za pregled po 60 Din vsakemu državnemu zdravniku, t. j. 180 Din poleg vožnje in prehrane na lice mesta zdravstvene komisije. In da je mera trpljenja

še bolj polna, mora revež položiti denar v naprej svojemu šefu, sicer so mu odprte vse opasnosti sedanjih razmer. Za vse državno uradništvo v Sloveniji je določenih 20 mest za 50% popust v državnih kopališčih; koliko teh mest odpade na učiteljstvo in koliko na najpotrebnejše bi pokazala statistika!

Edino ena zavest nas dviga še ob teh pogledih: to je velika vera v notranjost trdo preizkušenih vrst učiteljstva, v njega nesebično delo in v njega razsodnost, ki dviga visoke smotre države nad ustvarjajoče razmere s strani vlade ter velika ljubezen in idealizem učiteljstva do prosvete, ki bo edina prinesla po trdo posuti poti končno zmago nacionalni in državni ideji — s prerojenjem naroda.

—k.

HREN:

Najhujše zlo.

Lahko si je misliti in mi se tudi dobro zavedamo, da so pri tako velikem preobratu, kakor je zadel našo sedanjo generacijo, neizogibni temeljni pretresljivi ustroja javnega življenja in države. To je tudi vzrok, da smo mnoge velike hibe, ki so se dogajale v tem času in se dogajajo še sedaj dan na dan, pripisovali temu dejstvu. Tolažili smo se, da je to mogoče le v prehodni dobi in izvira iz nepoznanja razmer. Zato smo našli za vse izgovor in opravičilo in ga iščemo še sedaj, čeprav ga moramo čisto privleči za lase. Zakaj sedaj, v šestem letu svobode, se to zlo prav nič ne manjša, ampak raste prav sumljivo od dne do dne in kopiči gorje nad nas vse. Tako, da vidijo danes veliki prejšnji optimisti in neverni Tomaži v vsem tem ne samo neizogibne slučajnostne napake, ampak naravnost sistem, ki hoče prav do temelja porušiti vse, da bode mogel graditi znova, seveda, če njega samega ne pokopljejo razvaline pod seboj.

Kakor je pri nas gmotno zlo (absolutno nezadostni prejemki) neprimerno bolj občutljivo in pereče, kakor je to v spodnjih krajih, kjer je marsikateremu nastavljenju redna plača postranska stvar, prav tako občutljivo in še bolj pereče je naše moralno zlo, ki prihaja zlasti zadnja leta nad nas in zadaja udarec za udarcem samo posameznikom in celim slojem, ampak že širokim plastem naroda in s tem seveda tudi drž. misli in ideji. Saj se navadno vlada istovetno z državo, in obeh pojmov niti inteligenca večkrat ne loči, kaj šele preprosto ljudstvo. In to je ravno najhujše! Za napake, katerim bi se bilo tudi v sedanjih dobi možno izogniti, bode treba leta in leta trdega in sistematičnega dela, da se vsaj deloma zabrišejo zle posledice, ki so nastale ne ravno samo za uradništvo in javne nameščence, ampak za državo kot tako.

Mnogo, prav mnogo, je zagrešil v tem pogledu Beograd, morda več ne hote, kakor je namenoma. Koliko nevolje in zabavljanja nad državno upravo bi lahko izostalo, ako bi bili merodajni krogi previdnejši pri uveljavljanju novih naredb v vseh panogah, torej tudi v šolstvu! Potem bi ne zagledali belega dne odloki, ki so čisto naravnost nasprotni ustavi, ali pa docela neizvršljivi. Menda je nepotrebno navajati natančnejših dejstev. Za malenkostni gmotni dobiček mora čisto mnogo trpeti državna misel (krievno kolekovanje šolskih naznanil) in prosvetna uprava sama. Uvajanje silno okornega in počasnega birokratizma v državno upravo provzroča velikansko moralno in gmotno škodo ne samo državljanom, ki so pri tem prizadeti, ampak tudi državi kot taki. Pomislimo le na postopek pri upokojitvah in izplačevanju pokojnin! Uradništvo živi pri nas iz rok v usta in nima nikakih prihrankov razen dolgov. In sedaj mora čakati mesece in mesece brez plače in brez penzije, ker tako zahteva neizprosni svetnik, sv. Birokracija, v Beogradu. In tu so največkrat cele družine, ki so navezane samo na redne prejemke družinskega poglavarja! Ali ni to nepotrebno zlo, ki zadaja gmotne udarce prizadetim, državnemu prestižu pa občutne moralne zaušnice?!

Mnogočesa so pa krive naše politične razmere, ki so specijalitet posebnosti vrste. Marsikaj bi lahko izostalo, ako bi ne bilo naše politično življenje tako razorano, ako ne bi povsod korakalo v prednjih vrstah golo in egoistično strankarstvo. To je tisto nezdravo strankarstvo, ki vidi le samo sebe in je samo sebi cilj in namen ter mu je več lasten jaz, nego dobrobit celokupnosti — države. Tudi temu dejstvu moramo pripisati dosti zlih posledic, katerim bi se pa naposled državni krmiljarji tudi lahko izognili, če bi

hoteli. Seveda bi se moralo potem ozirati in upoštevati mnenja strokovnjakov in strokovnih organizacij. Po takem mnenju pa merodajni krogi ne vprašujejo, in če se jim ga že prinese na krožniku, ga ne pogledajo.

Naše oblasti in pa mi sami pogosto grešimo v tem, da hočemo biti bolj papeški, kakor je papež sam. Pozabili še nismo mučne situacije leta 1922., ko naenkrat ni bilo kredita za že nastavljene učne moči! To je bilo pa samo v Sloveniji, med tem, ko je bila radičevska Hrvaška dovolj oskrbljena. Letošnja redukcija ob novem letu tudi ni delala prav nobene časti našemu višjemu šolskemu svetu, ki je raznim učiteljskim osebam ustavil noveletne plače brez vsakršnega predhodnega obvestila samo zato, ker je Beograd zahteval, da se vrne vse pridrženo učiteljstvo šoli. Ta zahteva pa je prav tako veljala tudi za druge kraje naše države, vendar se ni izvajala nikjer, med tem, ko se je hotela pri nas izvesti na precej nenavaden način. Učiteljstvu so se kratkoma ustavili prejemki in se ga je sililo, da se povrne na svoja mesta, katera je zapustilo že pred leti ravno na poziv višjega šolskega sveta.

In tako se vleče cela veriga od Beograda pa tja do vaše šole, na kateri je možno, da se prav resno razpravlja o tem, ali je po zakonu o taksah dovoljeno učencem povedati reče o napredku, če ne morejo vzeti šolskih naznanil zaradi taksne marke, in se pride seveda do zaključka, da ni dovoljeno.

V sedanjih časih in razmerah ni brez nevarnosti, da se ne zanese tisti nesrečni duh birokratizma, ki je zavladal na višjih mestih in provzročal toliko nepotrebnega zla nam in državi, tudi med nas v najnižje vrste »oblasti«. Bodimo čuječi in se mu izogibajmo. Zakaj nas ne obdajajo suhoparni akti in kljukasto zaviti paragrafi, temveč življenje. In to življenje gre brezobzirno svojo pot naprej in si ne da predpisavati smeri.

Bodimo korektni in skušajmo spraviti v sklad predpise in življenje. Ne iščimo pa dlake v jajcu in malenkosti, na katere ni mislil niti zakonodajalec.

Iz Čehoslovaške republike.

—**Čh Pedagoški listi in stanovska glasila učiteljstva v Čehoslovaški:** »Pedagogické Rozhledy«, izdaja književno pedagoško Udruženje »Dědictví Komenského« v Prazi. — Informativen list »Dílne lidkosti«, izhaja v Brnu kot priloga »Vesnika Ustředního spolku učitelstkeho na Morave a ve Slezsku«. — »Česky Učitel« s prilogo »Školské reformy«, glasilo »Zemského ústředního spolku jednot učitelstých u Českoj«. — »Komenský«, glasilo »Ústředního spolku jednot učitelstých u Moravskoj«. — »Škola městanská«, glasilo »Zemské ústřední jednoty učitel-

stva mestanskyh škol u Českoj in »Ríšského svazu učitelstva městan. škol v republiky Čehoslovensky, izhaja v Prazi. — »Časopis čehoslovenske obce učitelstke«, glasilo »Čehoslovenske obce učitelstke«, glasilo vsega učiteljstva v republiky. — »Uhor«, list za kritično proučevanje mladinske literature. — »Narodna škola slovenska«, organ »Svazu Slovenskeho učiteljstva« v Bratislavi, Edlova ul. 1/a.

Splošne vesti.

† **Aleksa Šantić.** Dne 2. t. m. je umrl v Sarajevu po daljši bolezni veliki srbski pesnik Aleksa Šantić. Pokopali so ga 5. t. m. z velikimi slovesnostmi na državne stroške. Rojen je bil 27. maja 1868 v Mostarju ter je po končani ljudski šoli obiskoval Mahrovo šolo v Ljubljani, odkoder pa se je radi bolehnosti preselil v Trst k svojemu stricu, ki ga je izročil v vzgojo Ljudevitu Vuličeviću, lirskemu pesniku. Leta 1883. se je vrnil v Mostar, kjer se je seznanil z mladim trgovcem Jovanom Dučićem, pesniško navdahnjenim. Oba sta začela pisati pesmi. Učitelj Dušan Lemajić je poslal oba v uredništvo somborskega otroškega »Goluba«, kjer je izšla leta 1887. prva Šantićeva pesem. Oba sta kmalu potem sodelovala pri vseh književnih listih. Šantić je izdal dve zbirki pesmi. Leta 1896. je ustanovila »mostarska deteljica« književni list »Zoro«. Šantiću in Dučiću se je namreč že mnogo prej pridružil tudi Svetozar Čorović. Šantićevo književno delo je bogato. V založbi srbske književne zadruge je izšla leta 1911. njegova zbirka pod naslovom »Pjesme«, leta 1913. zbirka pesmi »Na starim ognjištima«. Za pesnikovo 50-letnico je društvo književnikov v Zagrebu izdalo zopet zbirko pod naslovom »Pjesme«, ki jim je napisal uvod Vladimir Čorović. Znamenitejša dela Alekse Šantića so še »Pod maglom«, izšla v Beogradu 1907., »Hasanaginica«, izšla v Beogradu 1911., »Angjelija« izšla v mostarskem »Narodu« 1912. in »Sunce«, ki še ni tiskano. Šantić je leta 1910. izdal zbirko prevodov pod naslovom »Iz nemške lirike«, leta 1919. pa prevod »Pjesme roba« češkega pesnika Svatopluka Čecha. Za svoje književno delo je bil Šantić leta 1914. izvoljen za dopisnega člana kraljevske srbske akademije v Beogradu, leta 1920. pa za člana umetniškega oddelka Jugoslovanske akademije znanosti v Zagrebu. Kralj Aleksander ga je še kot regent odlikoval z lentjo sv. Save. Slava njegovemu spominu!

— **Prevedba učiteljstva.** Ministrstvo prosvete je definitivno končalo prevod in razvrstitev po novem zakonu in uredbi. Na podlagi tega se izdelujejo razvrstilni dekreti za vsakega poedinca. Po tej uvrstitvi je razrešenih okrog 315 veroučiteljev, ker nimajo zadostne kvalifikacije. Vsi stalni in začasni učitelji, izvenzemski onih, ki še nimajo našega državljanstva,

čučti se na te reči, mi smo dužni da se pitamo jedno: koju svrhu, koji cilj ima učenje srbohrvaščine? Imamo li cilj, da upoznamo dake sa jednim njihovim govoru sličnim govorom, da daci upoznamo lepoto tog jezika i da ga zavole, te ga Slovenci, poznavajući taj jezik, dodu do srpskog ili hrvatskog narodnog i umetnog štiva, ili da dake naučimo pravilno govoriti?

Učenici treba da čuju lep i ispravan govor, da priviknu nanj, da shvate najglavnije razlike, osobito u akcentu, te da im jezik kao lep i blag omili. Slušajući oni će zaželiti da i sami tako govore, t. j. da čitaju. Kad su postigli vežbu u lepom čitanju, oni će pokušati da kakvu malu pesmicu ili priču nauče naizust, pa da je tako deklamuju. Deca to vole i ona će u tom uživati, te će tražiti isprva lakših, kraćih i zabavnijih štiva i pesama, a mi ćemo ih polako upoznavati na naše narodne smešice, pitalice, priče i pesme. Sve od lakšega i deci pristupačnijega i zanimivijega. Deca će u kratko da pripovedaju što su pročitala i naučila; isprva mogu da pripovedaju makar i slovenski, da se vidi kako su razumela, a vremenom ona će i sama nastojati da pripovedaju srb. Uz pomoć učiteljevu dete će jedno drugome postavljati pitanja, da se uče pitati, jer to je prilično teško, svakako teže nego odgovarati (kod pripovešti).

Odgovor je doime učenik naučio iz knjige, možda i naslovno, dok za pitanje treba da dobro promisli, kako će ga složiti, a da mu drugi na nj po želji odgovara. Jer, ako želiš dobiti odgovor: »otac je imao sedam sinova«, nije svejedno ako pitaš »što je imao neki otac?« ili »koliko je sinova imao otac?« Ako že-

liš dobiti odgovor: »Sinovi su se među sobom svađali.« nije svejedno ako pitaš »kakvi su bili sinovi?« ili »kako su sinovi živeli među sobom?« Da će kod mnogog čitanja i pripovedanja doći i slovnica na red, o tom nema sumnje. Ali to ne će biti kao mučenje, nego kao potreba. Deklinaciju i konjugaciju treba svaki dobro da zna. Potpuno govoriti učenike i tako je nemoguće naučiti, tim više što je razlika sl. i sh. takva, da se više puta besvesno pogreši u uverenju da je dobro rečeno: Sličnost jezika zdaje deci dosta muke. Glavno je, da dobro razume, što čita, a onda se na temelju toga lakše vežba. Potpuno i gladko govoriti nauči se čovek u praksi, u životu, gde se za to upotrebi malo više nego 2 h sedmično. Slovenci, koji žive među Srbima ili Hrvatima nauče kroz nekoliko meseci dobiti narečje, isto kao i Srbi i Hrvati koji žive među Slovencima. Učenje sh. neka se dakle u školi ne sili kao na pr. u gimnaziji latinski ili grčki, jer to dacima brzo dodija i omogne, ali zahtevati, da deklamuju naučenu pesmicu, da lepo (makar i napamet) pripovedaju pročitanu priču, da znadu vremena (aorist i imperfekt) da tekom vremena upoznamo, deklinaciju, imenica, zamenica, prideva, stupnjevanje prideva, to može i mora svaki učitelj. Citati, čitati i čitati! Škol. zadaće neka se temelje na obrađenim štivima ili pesmama (na razne načine: iz jednine u množinu i obratno, iz 3. lica j. ili mu u 1. l. j. ili mu i obratno, u obliku pisma ocu, prijatelju, na pamet itd., kratki opisi, sastavci itd.).

Uopće treba nastojati, da se olakša učenje jezika pa makar postigao i polovicu uspeha. Preteravati je vrlo opasno!

I kod učenja »srbohrvaščine« treba da prevladava nacionalni momenat.

Ja ne znam jesam li rekao dosta, no u koliko nisam, nadopunit će drugi, koji na ovom polju rade i koje predmet zanima.

A kako sa ćirilicom? Ćirilica je svetlo pismo Slavena i treba da nam bude isto tako mila kao i jezik. Svaki Slaven treba da vlada ćirilicom isto tako kao i latinicom i da mu to postane svejedno čita li ili piše li latinicom ili ćirilicom. Nama treba da bude ćirilica i svetinja i milija nego što je Germanima gotica. Pa kad i Germani zabace svoju goticu (što oni ne će!) mi ćemo ćirilicu da obdržimo, jer je ona naša, slavenska. Komu ona smeta i komu je na teret? Potrebno je da i Slovenci i Hrvati naviknu na ćirilicu kao i Srbi na latinicu. Zar dok se milioni Rusa, Kitajaca, Japanaca, Turaka, Germanaca, Grka, Jevreja itd ponose svojim pismom, mi da ćirilicu preziremo? A koliko bi se među tim ignorantima našlo zagovornika ćirilice, kad bi na pr. Nemci, Francozi itd njome pisali? Neki hoće da oponašaju i da se »igradu« ili »grade« Evropejca na račun ćirilice! Kažu, ćirilica je nepraktična! Isto tako je ćirilica za nas nepraktična, kao što je za Srbe, Ruse, i Bugare latinica! A zar je to praktično, kad ja čitam doslovno latinski natpis »Manicure« ili slično? Zato se ja pridružujem tovarišu P. S. kad kaže, da bi trebalo i u slovenskim čitankama štampati nekoliko (makar i slov.) štiva ćirilicom, kao što imaju hrvatske, ili srpske latinicom. Ćirilica se vrlo lako nauči. Zato ne treba posebne »nadarenosti« ali treba imati ljubavi. Barem onoliko, ako ne i više koliko si imao učeći goticu, Istina je, da »latinaši« ne čitaju ćirilicom pisanih

knjiga samo zbog te ćirilice, i to je gorka istina, ali sasvim neopravdana i bez ikakva temelja! Ta se istina rodila kod ljudi, kojima je ćirilica trn u oku, ne možda što je mrze, ali im »ne treba« i bode ih! Ali ih ne bode gotica! Do glasovanja za ali proti latinici ili ćirilici kod nas ne će i ne sme doći, jer su to ravnopravna pisma, kojima se može svazi jednakopravno posluživati.

U osnovnoj školi uči se ćirilica, već u VI. raz. Vežbe su u I. Čitanje preduge, pa je dosta ako se uzme 3—4 retka pisanih i tiskanih slova pojedine grupe. Deci ne zadaju poteškoće slova, nego još nepoznate reči. Treba što pre preći na štiva, koja su deci zanimljivija i koja daju više života nego mrtva vežba. Štivima se deca uvežbaju glatkim čitanju i pisanju, a pomalo i govoru. Deca će i tako stanovita slova zaboraviti, t. j. ne će moći da sete (B, Ć, i još koje) ali tu se dade pomoć genetički i mnemotehnički na pr.: r T, n II, t T (jedan, dva, tri, poteza kod malog i velikog slova) ili (B brojka 6, Ć brojka dva), (dete zapamti B broj, Ć dva). Kod mnogih vežbi može se odmah uzeti mala i velika slova kod kojih je razlika samo u veličini: A, Ć, B, C, D, F, X, H, J, K, L, M, N, H, O, P, Q, R, S, T, V, Z; pa onda i I, n II, m III (r T, n II, t T). Isto se savlada, a onda treba mnogo vežbe u prepisivanju, diktovanju, te u marljivom čitanju (pojedine, po dva, u zboru, sedeći, samo da se obuka oživi). U višim razredima ona se marljivo vežba, te učenici tekom vremena postanu okretni u ćirilici kao i u latinici.